

Macaronica Croatica

(priredio i preveo Šime Demo)

Split: Književni krug, 2019, 173 str.

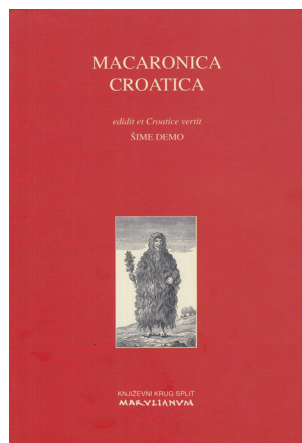
Kruletai moi en to trbuho, kai pajčine va njem se delentai.

Ovi šaljivi đачki stihovi bili su moj prvi susret još u gimnazijsko doba s terminom *macaronica*. Moram priznati (a to mi nikako ne služi na čast) da otad nisam proširivala svoja znanja o makaronskom stvaralaštvu: zbog takvog me je površnog i nedovoljnog poznavanja teme i zainteresirala knjiga koju je priređivač i prevoditelj, klasični filolog Šime Demo pod naslovom *Macaronica Croatica* objavio u nakladi Književnog kruga iz Splita.

Pod nazivom *Macaronica* obuhvaćeni su tekstovi (pretežno u stihovima) u kojima se miješa više jezika (najčešće dva): u njima se pojavljuju riječi koje su sastavljene od osnove iz jednog jezika i završetka iz drugog jezika. Najčešće se pak radi o riječima iz nekog od suvremenih, „živih” jezika i završecima iz latinskog jezika. U djelu *Macaronica Croatica* obrađena su sva dosad poznata makaronska djela hrvatskih latinističkih autora. Radi se o trojici autora iz 18. i/ili 19. stoljeća: Dubrovčaninu Đuru Feriću (1793–1820) i dvojici autora iz sjeverne Hrvatske – Martinu Saboloviću (1730–1801) i Franji Milašinoviću (1808–1883).

U prvom, uvodnom dijelu najprije se definira „makaronstvo” kao specifični jezični fenomen u užem i u širem smislu, a potom se oblikuje i okvir unutar kojeg će se smjestiti obrađena djela. Dan je kratak povijesni pregled makaronske književnosti u Europi, a zatim su detaljno obrađeni hrvatski autori čije je makaronsko stvaralaštvo zasad poznato.

U drugom dijelu knjige doneseno je pet tekstova (tri Ferićeva i po jedan Sabolovićev i Milašinovićev), koji su popraćeni kritičkim aparatom, prijevodom i bilješkom. Sva tri Ferićeva makaronska teksta miješaju latinski jezik s talijanskim, a Milašinovićev i Sabolovićev su latinsko-kajkavske kombinacije. Jedini prozni makaronski tekst iz pera je Đura Ferića: na dvije stranice autor nas ukratko upoznaje s razlozima zbog kojih se okušao u tom obliku stvaralaštva. Preostala dva Ferićeva teksta su epiliji: *Carnovalis Ragusini descriptio macaronica* (*Makaronski opis dubrovačkih poklada*) u kojem se u 152 heksametra ironično opisuje dubrovački karneval i kritizira se loš ukus Dubrovčana i *Descriptio Cucagnae* (*Opis Dembelije*), satiričan opis mitske

zemlje obilja u 183 stiha. U početnim stihovima Ferić objašnjava razloge zbog kojih piše o zemlji Dembeliji: *Mo' mihi capriccius saltat lodare Cucagnam, / Non aliam ob causam, nisi quod rincrescere coepit / Argumenta gravi semper cantare Camoena. /.../ Dum dispono novas, ut fantasia comandat / Per non battutas Musam guidavero stradas.*

Martin Sabolović napisao je pjesmu pod naslovom *Carmen macaronicum in Cri-sienses 1792. (Makaronska pjesma Križevčanima 1792.)* u svega tridesetak stihova. U pjesmi psi napadaju putnika-namjernika Marka Trbušu, a on, prema savjetu Vile Kalnikinje (*Sic moneo: vučkom tu macaronice canta / Carmina dum kefkant rabidi, sprotimque tacebunt*) smiruje životinje makaronskim stihovima (*Hoc Marcus sequitur monitum i, nut, desinit „av, vav”*).

Franjo Milašinović u nešto manje od 200 stihova šaljivo se obraća Jošku (Josipu) Hranjecu, svojem kolegi, zagrebačkom prebendaru u pjesmi pod naslovom *Viator Zagorianus Joško Hranjec versibus maccaronicis celebratus 1863. (Zagorski putnik Joško Hranjec, proslavljen makaronskim stihovima 1863.)* On ne može podnijeti veliku vrućinu u Zagrebu pa odluči otputovati u Zagorje: *Aestus erat; ljudi sudabant, vrane ziabant. / Ipse senex Hranjec prae žedja praeque vrućina / Bogme perivisset nisi do-bro vince bibisset.*

Iako su sami tekstovi kratki, zbog iskrivljavanja i kontaminiranja jezika i različitih tipova parodiranja vrlo su zahtjevni, pa su alati koji služe za njihovo razumijevanje neophodni. Tri su glavna aparata koji prate tekst: klasični kritički aparat, *apparatus locorum similium* (citirana ili parafrazirana mjesta iz antičkih autora) te bilješke s raznovrsnim komentarom teksta. U trećem dijelu nalaze se dodaci: *index locorum similium*, glosar manje poznatih riječi, bibliografija i kazala, koji dodatno pridonose znanstvenoj vrijednosti djela.

Posebno su visoki standardi postavljeni pri donošenju tekstova izvornika s prijevodom: to nimalo ne čudi ako uzmemo u obzir dosadašnja izdanja i reputaciju nakladnika te stručnost samog autora. Premda su vrlo često nezasluzeno percipirani kao marginalni ili „pomoćni” posao, izdavanje rukopisne građe i njezina prezentacija javnosti u tiskanom obliku izuzetno su važni za daljnju recepciju djela, a koliki je trud uložen u to, najbolje znaju oni koji su se u tom poslu i sami okušali.

Djelo *Macaronica Croatica* obrađuje jedan specifičan vid jezičnog izražavanja koji se javlja u književnosti, između ostalih i hrvatskih latinista, a ujedno je i jedan je od pokazatelja važnosti latinskog jezika u povijesnom razvoju hrvatskog jezika. Ova je studija i dokaz kako neke, na prvi pogled, marginalne teme čine dio slagalice bez kojih slika književne i kulturne povijesti Hrvatske ne bi bila potpuna.

Tamara Tvrković